

Notitie vervolg rapport ambtsvisie

Geroepen en gezonden

Opgesteld door:	Nynke Dijkstra, Rommie Nauta en Jeroen Venus
Datum:	24 augustus 2021
Versie:	1.0

Inhoudsopgave

Voorwoord	3
1. Besluit Generale synode 12 juni 2021	5
2. Peiling onder synodeleden	5
3. Toelichting aanpak vervolgtraject	6
3.1 Planning	6
3.2 Coördinatiegroep	7
3.3 Werkgroepen	7
Fase 1: Inhoudelijke verdieping	7
Fase 2: Beroepsprofielen	8
Fase 3: Concretisering en uitwerking	8
Bijlage I - Illustratie vervolgaanpak ambtsvisie	10
Bijlage II - Opdrachtomschrijving ‘werkgroep vervolg ambtsvisie’ en ‘werkgroep onderzoek’	11
Opdrachtomschrijving werkgroep vervolg ambtsvisie	11
Opdrachtomschrijving werkgroep onderzoek	11

Voorwoord

In het rapport *Geroepen en gezonden* wordt een ambtsvisie voor de Protestantse Kerk neergelegd die richting wijst voor de toekomst. Centraal staat daarbij de missionaire opdracht van de kerk die voortkomt uit de Missio Dei, Gods zending. “De beweging van Gods liefde naar de wereld toe, realiseert zich in de zending van de Zoon (..), in de zending van de Geest door de Vader (...) en door de Zoon (...), en van daaruit ook in de zending van de kerk. Zo roept God mensen om het goede nieuws, de vreugdevolle boodschap te horen, te delen in zijn liefde.” (pag. 11). De missionaire context in Nederland is er één van krimp van onze kerk en van een toenemend aantal mensen dat vrijwel nergens meer in aanraking komt met het christelijk geloof.

Het is vanuit die context dat de Protestantse Kerk stappen heeft gezet naar meer diversiteit door te spreken over ‘een mozaïek van kerkplekken. De visienota *Van U is de toekomst* zegt hierover: “We geloven dat de Geest de kerk brengt waar mensen zijn, midden in het leven. Op allerlei plekken, in allerlei vormen en kleuren”. De feitelijke kerkelijke praktijk is daarmee in de afgelopen jaren al veranderd. Er ontstonden veelkleurige nieuwe gemeenschappen met een eigen dynamiek en voorgangers van diverse pluimage. Dit bleek nodig om aansluiting te vinden bij een brede groep Nederlanders, die anders niet betrokken zouden zijn. Een kerk, die toekomstgericht is, kent diversiteit.

In de gesprekken in de synode over het mozaïek werd ook nadrukkelijk gewezen op de gegroeide praktijk in kleinere gemeenten, veelal op de dorpen. Daar zijn kerkelijk werkers actief, vaak met preek- en sacramentsbevoegdheid. Sommigen doen het werk als dat van een predikant. Dit alles leidde tot een opdracht aan de werkgroep ambt om te komen met een theologisch verantwoorde ambtsvisie en een uitwerking daarvan, die recht doet aan de ontstane en wenselijke diversiteit. Deze werkgroep schreef onder leiding van prof. dr. Leo Koffeman het rapport *Geroepen en gezonden*.

Met de schrijvers van *Geroepen en gezonden* verwijzen we naar de woorden uit de visienota: “De Geest vindt altijd wegen, nieuwe wegen ook. In dat vertrouwen kunnen we als kerk nadenken over wat vandaag van ons als kerk gevraagd wordt.”

De coördinatiegroep,

Nynke Dijkstra
Rommie Nauta
Jeroen Venus

Na de bespreking van het rapport *Geroepen en gezond* op 12 juni 2021 legt het moderamen in deze notitie een voorstel voor de aanpak van het vervolg voor (hoofdstuk 3), waarin de besluiten van juni (hoofdstuk 1) en de peiling die onder leden van de generale synode is gehouden (hoofdstuk 2) zijn verwerkt.

Het moderamen beseft dat de uitwerking en concretisering van de ambtsvisie te fundamenteel en veelomvattend is om in korte tijd tot definitieve besluitvorming te komen. Het vraagt om een zorgvuldig proces waarin voldoende tijd en ruimte is voor consultatie van alle betrokken partijen en voor participatie en bijsturing door de generale synode bij het nemen van cruciale wissels. Daarom stelt het moderamen een gefaseerde aanpak en besluitvorming voor.

Fase 1: Inhoudelijke verdieping

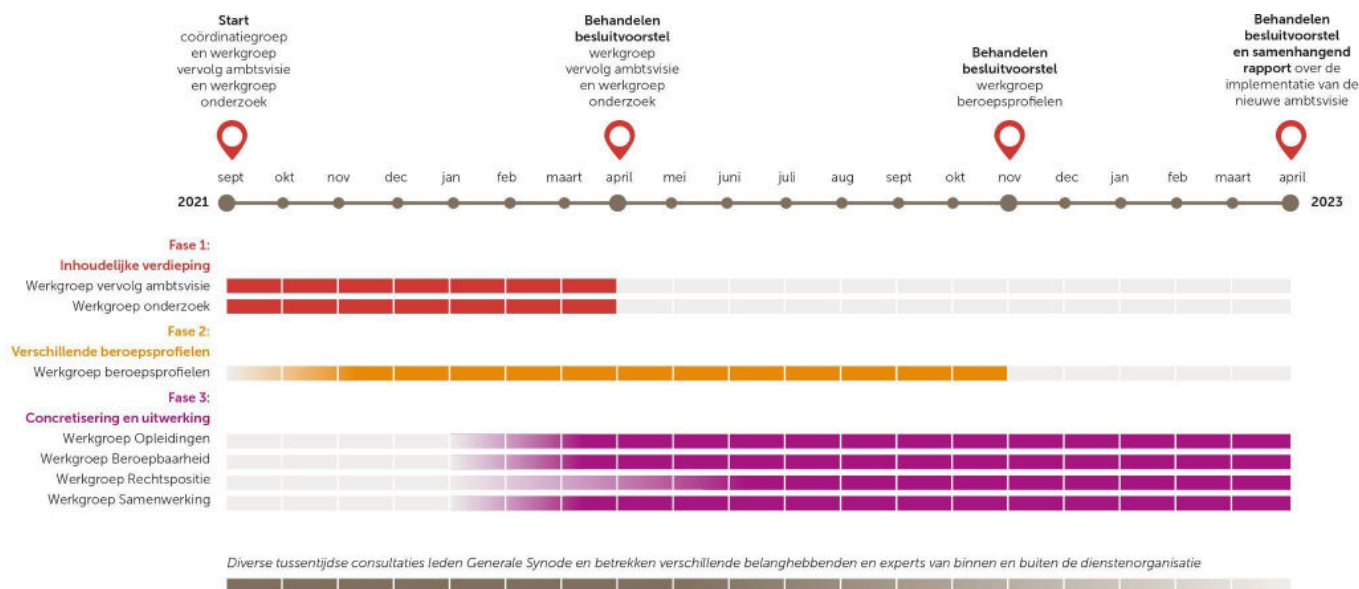
In deze fase vindt er verdere verdieping van de ambtsvisie plaats (cf. besluit 2, juni 2021) en wordt er nader (praktijk)onderzoek gedaan naar de beleefde praktijk van gemeenten en kerkelijk werkers (cf. besluit 3, juni 2021). In november 2021 wordt de generale tussentijds geïnformeerd over de voortgang en tijdens de generale synode van april 2022 worden de uitkomsten van de 'werkgroep vervolg ambtsvisie' en de 'werkgroep onderzoek' ter bespreking en besluitvorming aangeboden.

Fase 2: Verschillende beroepsprofielen

Mede op basis van de voorgaande fase worden mogelijke beroepsprofielen voor de dienaar des Woords opgesteld en deze worden ter besluitvorming voorgelegd aan de generale synode van november 2022. De ambtsvisie wordt ook betrokken op wat dit betekent voor de kerkelijk werkers die geen dienaar des Woords worden.

Fase 3: Concretisering en uitwerking

De praktische uitwerking en verdere concretisering plaats in verschillende werkgroepen. Om een goede aansluiting te garanderen tussen de uitwerking vraagstukken, de ambtsvisie en de beroepsprofielen, worden de werkgroepen al eerder gefaseerd opgestart. Tijdens de generale synode van april 2023 wordt een samenhangend rapport voorgelegd ter besluitvorming.

In bijlage I is de illustratie in groot formaat opgenomen.

1. Besluit Generale synode 12 juni 2021

In de vergadering van de Generale synode van 12 juni j.l. is intensief gesproken over het rapport *Geroepen en gezonden*, ambt en diversiteit in de Protestantse Kerk in Nederland en zijn de volgende drie besluiten genomen:

- 1) De ambtsvisie, zoals verwoord in het rapport *Geroepen en gezonden*, met name in hoofdstuk II par. 5 t/m 10, is aanvaard als uitgangspunt voor het beleid en verdere visieontwikkeling.
- 2) Deze ambtsvisie dient nog nader inhoudelijk doordacht en aangevuld te worden.
- 3) De vastgestelde ambtsvisie moet vervolgens worden geconcretiseerd en uitgewerkt.

2. Peiling onder synodeleden

Vanwege het belang van deze thematiek voor onze kerk en gezien de vragen die door adviseurs en synodeleden met name ten aanzien van de uitwerking van de ambtsvisie naar voren zijn gebracht, heeft het moderamen na de synodevergadering per brief (28 juni) om suggesties en input voor de uitwerking gevraagd. Op deze vragen is breed gereageerd: 16 reacties die om en nabij 25 synodeleden vertegenwoordigen. Uit de reacties spreekt een grote betrokkenheid en bereidheid om actief mee te denken. Er is op twee momenten gelegenheid geboden om mondeling de gedane suggesties en aanbevelingen toe te lichten. De binnengekomen reacties worden - voor zover de opstellers hiervoor expliciet toestemming hebben gegeven - gedeeld met de leden van generale synode. Alle reacties, tezamen met eerder uitgebrachte advies, worden beschikbaar gesteld aan de leden van de werkgroepen.

Het is duidelijk dat het onderwerp leeft en als wezenlijk wordt gezien voor de toekomst van de kerk. Uit de schriftelijke reacties en mondelinge toelichting blijkt waardering voor het rapport *Geroepen en gezonden* en steun voor de door de generale synode genomen besluiten. Er wordt een groot aantal concrete suggesties gedaan voor de verdere uitwerking. Uit de reacties blijkt een verlangen om in het vervolgproces samen op trekken: moderamen, synode, betrokkenen uit de kerkelijke praktijk (classes, predikanten, kerkelijk werkers) en de opleidingen (PThU). De voorgestelde fasering van het vervolgproces (zie hoofdstuk 3) wil recht doen aan het belang van 'zorgvuldigheid boven tempo', het voldoende ruimte geven aan betrokken partijen en aan de hieronder geschetste hoofdlijnen van de input uit de synode.

Samenvattend zijn uit de verzamelde input enkele lijnen te trekken:

1) Nadere doordenking ambtsvisie

Er is besloten dat er ruimte is (kan zijn) voor meerdere vormen van het ambt van dienaar des woords (diversificatie), maar een aantal inhoudelijke vragen is naar de mening van sommige briefschrijvers nog blijven liggen.

2) Nader (praktijk)onderzoek

In verschillende reacties wordt om nader onderzoek gevraagd: waar hebben we het nu eigenlijk precies over? Wat is de huidige kerkelijke praktijk en wat zijn overwegingen om een kerkelijk werker aan te stellen in plaats van een predikant? Wat vinden kerkelijk werkers zelf? De notitie 'kengetallen' biedt enige informatie, maar er is behoefte aan meer inzicht in huidige praktijk en verwachtingen voor de toekomst.

3) Heldere beschrijving van beroepsprofielen

Verschillende brieven geven aan dat de verdere uitwerking afhangt van hoe het beroepsprofiel en taakomschrijving van de 'pastor' beschreven wordt. Het besluit om ruimte te maken voor differentiatie binnen het ambt van dienaar des Woords is een eerste stap. Overigens is er in de huidige praktijk nu al sprake van differentiatie van dienaren des Woords. Vervolgstappen hangen af van de invulling van de beroepsprofielen. In de reacties wordt overwegend bepleit dat er heldere profielen opgesteld worden waarin die van predikant en die van 'pastor' duidelijk onderscheiden zijn. Uit de reactie van onder andere enkele brieven schrijvers komt ook het punt naar voren wat dit betekent voor kerkelijk werkers die geen 'pastor' (willen) worden. De ambtsvisie moet dus ook betrokken worden op deze groep en wat dit betekent voor de nadere uitwerking. Bij de beschrijving van profielen wordt ook gevraagd om de inzichten van kerkelijk werkers zelf te betrekken. Ook de naam 'pastor' staat nog ter discussie.

4) Samenwerking tussen gemeenten en voorgangers

Meerdere brieven schrijvers onderschrijven het in het synodebesluit genoemde belang van samenwerking tussen voorgangers en (hun) gemeenten en zien dit als een criterium voor een mogelijk beroep. Er wordt een aantal voorstellen gedaan over hoe dit te regelen. Het voorstel in *Geroepen en gezonden* om gemeenten in te delen in verschillende profielen en dat te gebruiken om predikant dan wel pastor te beroepen, wordt door een aantal brieven schrijvers afgewezen. Verschillende brieven schrijvers geven ook aan dat de praktijk weerbarstig is. Samenwerking gaat niet vanzelf en er moet oog blijven voor maatwerk. Gemeenten maken hun eigen afwegingen en samenwerking tussen gemeenten (om bijvoorbeeld met meerdere kleine gemeenten een predikant én een pastor te beroepen) is niet van bovenaf te regelen of op te leggen.

5) Opleiding

In verschillende brieven wordt gesproken over de opleiding voor 'pastores'. Er is enige zorg over onnodige complexiteit, onder andere door het introduceren van nieuwe niveaus van opleiding. Ook vragen sommige brieven schrijvers zich af of het wel mogelijk is om twee academische masters (1 jarig en 3 jarig) naast elkaar te laten bestaan. Daarnaast geeft men aan dat het vaststellen van beroepsprofielen/taken/competenties voorafgaat aan het bepalen van opleidingseisen. De meeste brieven schrijvers gaan uit van een duidelijk onderscheid tussen 'predikant' en 'pastor' dat ook vertaald wordt in de opleidingen. Daarbij zijn meerdere scenario's mogelijk.

3. Toelichting aanpak vervolgtraject

Het besluit van de generale synode van 12 juni 2021 en de hierboven samengevatte reacties ondersteunen een aanpak waarin de besluitvorming over het rapport ambtsvisie en over de uitwerking daarvan gefaseerd plaatsvindt. In het vorige hoofdstuk is al kort iets gezegd over de aanpak. In dit hoofdstuk gaan we hier nader op in.

3.1 Planning

In de aanpak en de besluitvorming worden drie fases onderscheiden.

- Fase 1: Inhoudelijke verdieping
- Fase 2: Verschillende beroepsprofielen
- Fase 3: Concretisering en uitwerking

Binnen deze drie fases starten er verschillende werkgroepen. De drie fases volgen logisch op elkaar, maar sommige werkgroepen worden al eerder gestart om een goede samenhang te kunnen waarborgen. Dit hebben wij geprobeerd te illustreren in de visuele weergave van het proces. Naast diverse consultaties en andere manieren om belanghebbenden te betrekken (zie volgende paragraaf), zijn er drie momenten waarop de (implementatie van de) nieuwe ambtsvisie wordt besproken.

Wanneer	Wat
November 2021	<ul style="list-style-type: none"> Het moderamen informeert de generale synode tussentijds over de voortgang.
April 2022	<ul style="list-style-type: none"> Bespreken en vaststelling eindnotitie 'werkgroep vervolg ambtsvisie' en 'werkgroep onderzoek'.
November 2022	<ul style="list-style-type: none"> Bespreken rapport en besluitvoorstel 'werkgroep beroepsprofielen'.
April 2023	<ul style="list-style-type: none"> Behandelen samenhangend rapport en besluitvoorstel over de implementatie van de nieuwe ambtsvisie

3.2 Coördinatiegroep

Het bestuur van de dienstenorganisatie stelt een coördinatiegroep in die toeziet op de samenhang en tijdige afstemming tussen de werkgroepen. Zij betreft leden van de synode en verschillende belanghebbenden bij de werkzaamheden van de werkgroepen. Belanghebbenden zijn onder meer (vertegenwoordigers van) predikanten en kerkelijk werkers, breed moderamina van de classes, GCKO en BCKP.¹ Deskundigen van binnen en buiten en de dienstenorganisatie zullen deel uitmaken van de werkgroepen. De 'werkgroep vervolg ambtsvisie' wordt, omdat het een voortzetting is van de vorige 'werkgroep ambtsvisie', ingesteld door het moderamen en ondersteund door de dienstenorganisatie. De overige werkgroepen worden ingesteld door het bestuur van de dienstenorganisatie. De coördinatiegroep zorgt voor inhoudelijke afstemming met het moderamen. Tevens bewaakt zij de planning en de voortgang en draagt zij zorg voor een samenhangend rapport ter bespreking in de generale synode van april 2023.

3.3 Werkgroepen

Fase 1: Inhoudelijke verdieping

Werkgroep vervolg ambtsvisie (de opdrachtomschrijving aan deze werkgroep staat in bijlage II)

- De werkgroep verdiept de ambtsvisie zoals verwoord in *Geroepen en gezonden* ten aanzien van de punten ingebracht door de generale synode op 12 juni 2021 en de daarna verzamelde reacties. Dit vindt plaats met een directe betrokkenheid van de PThU.
- Deze nader ontwikkelde ambtsvisie vormt de theologische bedding voor de daarna op te stellen beroepsprofielen (fase 2) en de concretisering en uitwerking (fase 3).
- Er wordt een notitie opgeleverd voor de bespreking door de generale synode van april 2022.

Werkgroep onderzoek (de opdrachtomschrijving aan deze werkgroep staat in bijlage II)

- De werkgroep doet nader kwantitatief en kwalitatief onderzoek naar de verschillende praktijken rondom kerkelijk werkers.

¹ De suggestie die door één van de briefschrijvers is gedaan is om samen te werken met een representatieve groep van kerkelijk werker wordt door het moderamen graag ter harte genomen.

- De werkgroep doet nader onderzoek op basis van de notitie kengetallen naar de prognoses voor benodigd aantal voorgangers.
- De werkgroep doet nader onderzoek naar vruchtbare praktijken van samenwerken tussen voorgangers, tussen hun gemeenten én naar de weerstanden.
- De resultaten van de werkgroep worden in een notitie ter bespreking geagendeerd in vergadering van de generale synode van april 2022.

Fase 2: Beroepsprofielen

Werkgroep beroepsprofielen

- De werkgroep ontwikkelt op basis van de reeds aangenomen ambtsvisie zoals is opgenomen in *Geroepen en gezonden*, de uitkomsten van de ‘werkgroep vervolg ambtsvisie’ en de uitkomsten van de ‘werkgroep onderzoek’, scenario’s voor beroepsprofielen ten behoeve van differentiatie van ambt van dienaar des Woords.
- De werkgroep betreft de ambtsvisie ook op de groep kerkelijk werkers die geen ‘pastor’ worden en brengt ook in kaart wat dit betekent voor de nadere uitwerking (fase 3).
- De werkgroep houdt hierbij nadrukkelijk in het oog wat wettelijk en kerkordelijk mogelijk en passend is.
- De werkgroep start al verkennend in de loop van fase 1 met directe betrokkenheid van de PThU.
- De resultaten van de werkgroep worden in een notitie ter besluitvorming van de generale synode van november 2022 aangeboden.

Fase 3: Concretisering en uitwerking

In lijn met het rapport *Geroepen en gezonden*, het besluit van de generale synode 12 juni 2021 en de peiling onder synodeleden is er een aantal werkgroepen voorzien om de uitkomsten van fase 1 (vervolg ambtsvisie) en 2 (beroepsprofielen) te concretiseren en nader uit te werken. De resultaten van de werkgroepen uit fase 3 worden in een samenhangend rapport, ter besluitvorming aan de generale synode van april 2023 aangeboden.

Werkgroep opleidingen

- De werkgroep ontwikkelt op grond van de onderscheiden beroepsprofielen verschillende scenario’s voor de opleiding van ‘pastor’.
- De werkgroep houdt hierbij rekening met a) verschillende mate van differentiatie zoals wordt voorgesteld door de ‘werkgroep beroepsprofielen’, b) het belang van samenwerking zoals is opgenomen in *Geroepen en gezonden* en de uitkomsten van de ‘werkgroep samenwerking’, c) de al dan niet benodigde academische vaardigheden voor een ‘pastor’ en d) de wijze van samenwerking en doorstroming tussen de PThU, de CHE en Windesheim.

Werkgroep beroepbaarheid

- De werkgroep doet voorstellen *wat* de criteria zouden kunnen zijn om het verzoek van een gemeente om een ‘pastor’ te mogen beroepen te beoordelen. De werkgroep doet voorstellen *hoe* het proces van de beoordeling zou kunnen verlopen en *wie* daarin welke rol heeft (lokale gemeenten, breed moderamen van de classicale vergadering, classispredikant, en eventueel andere gremia).
- De werkgroep houdt hierbij rekening met de volgende elementen: opleiding, registratie, kwalitatieve en kwantitatieve verhouding predikanten en pastores, en teamvorming en/of samenwerking van voorgangers. Uitkomsten van de ‘werkgroep onderzoek’ naar de kerkelijke praktijk binnen de classes wordt hierbij betrokken.

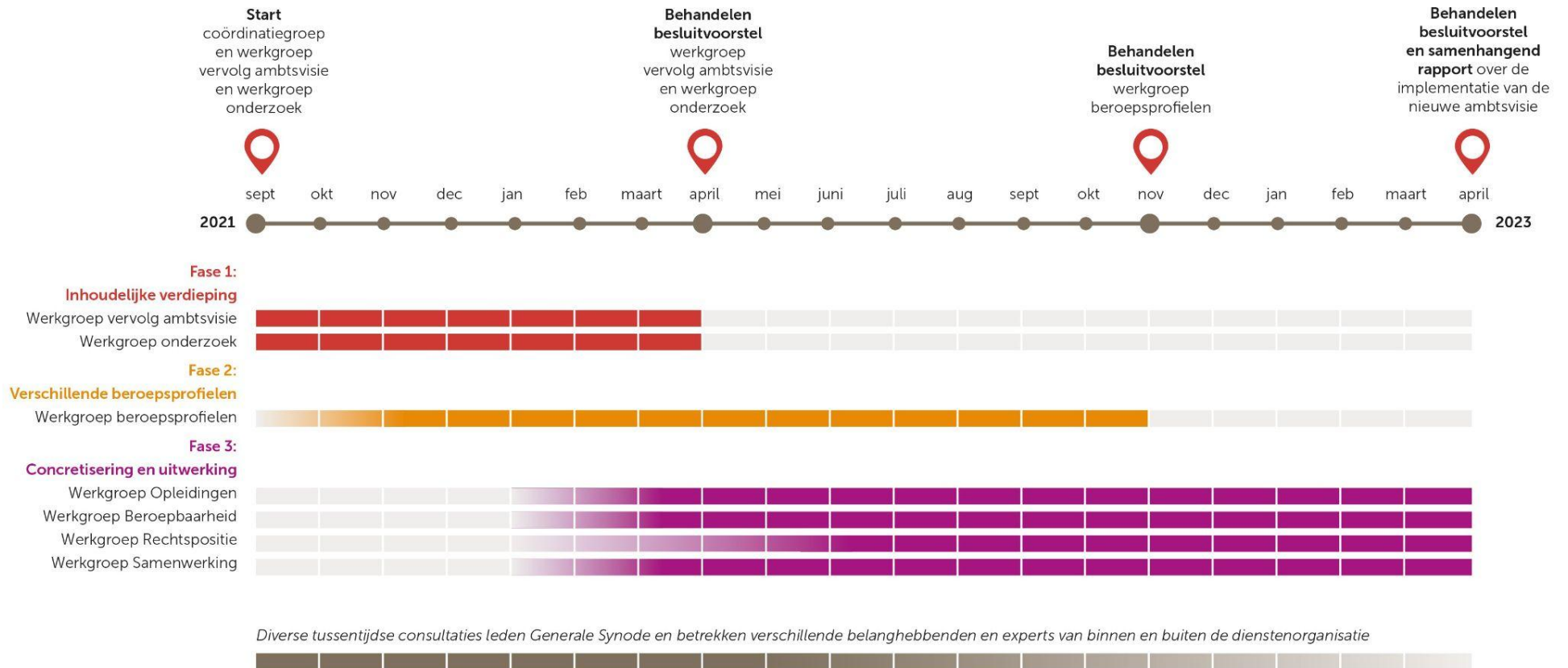
Werkgroep rechtspositie

- De werkgroep doet voorstellen in nauw overleg met Georganiseerd Overleg Predikanten en het Georganiseerd Overleg Medewerkers met als doel dat de rechtspositieregeling met bijbehorende uitvoeringsbepalingen voor predikanten (GR 5) ook van toepassing wordt op predikanten in algemene dienst en op 'pastors'.
- De werkgroep doet voorstellen onder welke voorwaarden tentmaking ministry (voorgangers zonder de kerkordelijk vastgelegde honorering) in de kerk mogelijk zou moeten zijn.

Werkgroep samenwerking

- De werkgroep doet - mede op basis van de uitkomsten van de 'werkgroep onderzoek' - voorstellen hoe de onderlinge samenwerking tussen voorgangers onderling en tussen de gemeenten die zij dienen kan worden bevorderd en gestimuleerd. Hierbij maakt zij gebruik van vruchtbare voorbeelden van onderlinge samenwerking en van recent academisch onderzoek.
- De werkgroep doet voorstellen welke (bestaande) handvatten of hulpmiddelen hiervoor kunnen worden aangereikt aan de breed moderima van de classes, classispredikanten en eventueel andere betrokken gremia.
- De werkgroep doet voorstellen op welke wijze de inzet van de permanente educatie hierin behulpzaam kan zijn.

Bijlage I - Illustratie vervolgaanpak ambtsvisie

Bijlage II - Opdrachtomschrijving ‘werkgroep vervolg ambtsvisie’ en ‘werkgroep onderzoek’

Opdrachtomschrijving werkgroep vervolg ambtsvisie

1. De werkgroep beschrijft een ambtstheologie, vanuit de ambtstheologische grondlijnen zoals verwoord in *Geroepen en gezonden*, hoofdstuk II, 5 t/m 10 (vanuit de Missio Dei, onderscheid in kerkelijk ambt van dienaar des Woords (ordinatie) en gemeentelijke ambten, differentiatie in het ambt van dienaar des Woords) en aanvaard door de synode.

Er wordt ook aandacht gegeven aan

- overweging van een vierde ambt (van ‘pastor’);
- de ambten van ouderlingen en diakenen;
- verhouding tussen geordineerd ambt en andere ambten;
- ordinatie levenslang, voor alle dienaren des Woords?;
- collegialiteit en onderlinge samenwerking als kenmerk van het ambt;
- en de charismata in de gemeente/ ambt aller gelovigen;
- de plaats van de overige kerkelijk werkers (voor zover zij niet werkzaam zullen zijn als dienaren des Woords) in dit geheel.

De nader ontwikkelde ambtsvisie vormt de theologische bedding voor de vervolgens op te stellen beroepsprofielen en de uitwerking en concretisering in de daarop volgende werkgroepen.

2. De werkgroep bestaat uit vier theologen, vanuit de PThU, GRA, ELS en een lid van de generale synode. Het moderamen en de dienstenorganisatie zijn als adviseur betrokken bij de werkgroep.
3. Een kring van meelezers kan gevraagd en ongevraagd advies geven op conceptteksten.
4. Het conceptrapport zal ook worden besproken met een groep jongvolwassenen uit de kerk.
5. In tussentijdse consultaties gaat de werkgroep in gesprek met synodeleden.
6. Het eindrapport van de werkgroep wordt ter bespreking en vaststelling aangeboden aan de vergadering van de generale synode van april 2022.

Opdrachtomschrijving werkgroep onderzoek

Het onderzoek omvat zowel kwantitatieve als kwalitatieve onderzoeksvragen. De volgende vragen worden nader onderzocht:

1. **Wat is de huidige situatie rond de kerkelijk werkers?**
 - a. Hoeveel mensen, geregistreerd of niet, zijn in de plaatselijke gemeenten betaald aan het werk als kerkelijk werker, jongerenwerker, ouderenpastor of anderszins in inhoudelijke taken?
 - b. Wat is de reden dat gemeenten kiezen voor een kerkelijk werker en niet voor een predikant als voorganger?
 - c. Wat is de prognose voor de nabije toekomst: hoeveel predikanten en kerkelijk werkers zijn er nodig in 2030?
 - d. Wat zijn criteria die BMCV's hanteren in het verlenen van preekconsenten en sacramentsbevoegdheid? Wat is hun argumentatie daarbij?
 - e. Wat vinden kerkelijk werkers en anderen die inhoudelijk aan het werk zijn in gemeenten van hun positie, wat is hun verlangen? Willen ze ambtsdrager zijn of worden en/of in hoeverre zijn ze dat al?
 - f. Hoe zien kerkelijk werkers en predikanten het onderscheid tussen beide profielen, met name als het gaat om voorganger/dienaar des Woords?

2. Samenwerking tussen voorgangers onderling en (hun) gemeenten

- a. Hoe wordt er samengewerkt tussen predikanten en kerkelijk werkers?
- b. Hoe krijgt de samenwerking tussen gemeenten gestalte?
- c. Welke vormen van samenwerking zijn vruchtbaar?
- d. Welke moeiten en weerstanden zijn er rond samenwerking?

Het gaat in deze werkgroep om een verkenning van de huidige praktijk waarvoor een opdracht gegeven zal worden aan een extern onderzoeker. De extern onderzoeker zal deskundige onderzoekers uit de kerk raadplegen en betrekken waar nodig. De onderzoeker rapporteert aan de coördinatiegroep. De werkgroep levert een rapportage op ter bespreking en vaststelling in de vergadering van de generale synode van april 2022.